

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ХМУРИНСЬКА Тетяна Олександрівна

УДК: 378+37.013.42

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Поліщук Віра Аркадіївна,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, завідувач кафедри соціальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Ковчина Ірина Михайлівна,

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, завідувач кафедри
соціально-правового захисту населення;

кандидат педагогічних наук, професор

Логвиненко Тетяна Олександрівна,

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,

завідувач кафедри соціальної педагогіки і корекційної освіти.

Захист відбудеться 14 лютого 2014 року о 10.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 13 січня 2014 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розширення сфери професійної соціально-педагогічної діяльності, інтенсивність суспільних змін, упровадження нових соціальних стандартів, цінностей пред'являють концептуально нові вимоги до особистості соціального педагога, який має бути професійно компетентним, володіти високим творчим потенціалом, визнавати й керуватися загальноцивілізаційними цінностями, вміти приймати грамотні рішення у професійній діяльності. Завдання соціально-педагогічної діяльності у широкому контексті полягають у створенні і забезпеченні оптимальних умов для життєдіяльності, життєзабезпечення й життєвої реалізації особистого потенціалу кожного громадянина країни. Аналіз результатів досліджень з теорії і методики професійної освіти дає змогу стверджувати, що успіх діяльності соціального педагога значною мірою залежить від рівня його професійної підготовки і соціально-професійної зрілості. Тому в сучасних умовах проблема професійної підготовки соціальних педагогів, формування їх соціально-професійної зрілості набуває особливої актуальності.

Для нашого дослідження значний інтерес представляють напрацювання щодо формування психологічної (М. Боришевський, Л. Долинська, С. Максименко та ін.); соціальної (В. Радул, К. Платонов, Т. Степанова та ін.); особистісної (Р. Вайнола, О. Темрук та ін.); академічної (В. Галузяк, С. Кривих, Т. Страва та ін.) та професійної (Є. Андрієнко, М. Ємельянова, Ю. Кузнецов та ін.) зрілості.

Базовими у процесі дослідження проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів є дисертаційні роботи, в яких схарактеризовано зміст і основні напрями соціально-педагогічної діяльності (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, Ж. Петрочко, Л. Романовська, А. Рижанова, С. Савченко, С. Харченко, Н. Чернуха та ін.); процес професійної підготовки соціальних педагогів (Р. Вайнола, О. Гомонюк, І. Ковчина, Т. Логвиненко, Л. Міщик, В. Поліщук та ін.); особливості їхньої підготовки до роботи у різних сферах соціально-педагогічної діяльності та з різними групами клієнтів (Я. Кічук, І. Ковчина, Н. Олексюк та ін.); зарубіжний досвід професійної підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів (Г. Лещук, О. Пічкарь, О. Пришляк, Г. Слозанська, Н. Собчак та ін.). Проблема професійної підготовки і формування професійної зрілості майбутніх фахівців соціальної сфери стала предметом наукового пошуку зарубіжних дослідників: М. Доуел, С. Шардлоу (Велика Британія); Г. Грін, Д. Портнер (Канада); Г. Ланге, Д. Хоффман (Німеччина); В. Гріффіс, Дж. Шієрс (США), Б. Буке, С. Луатрон (Франція) та інші.

Аналіз наукових напрацювань з соціально-педагогічної діяльності, професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та формування у них професійно зумовлених якостей дає підстави для виокремлення феномена соціально-професійної зрілості майбутнього соціального педагога як специфічного прояву зрілості особистості, зумовленої вимогами та особливостями цього виду діяльності. Проте, незважаючи на широкий спектр наукових доробок з професійної підготовки

майбутніх соціальних педагогів, проблема формування їх соціально-професійної зрілості залишилась поза увагою дослідників і не була предметом системного наукового дослідження.

Актуальність проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах зумовлена суперечностями, які виявлені в результаті теоретичного аналізу та практичного досвіду її здійснення, зокрема, між:

– складністю, багатоаспектністю, поліфункціональністю професійної соціально-педагогічної діяльності та недостатнім рівнем соціально-професійної зрілості випускників вищих навчальних закладів спеціальності «Соціальна педагогіка» для її виконання;

– об'єктивною потребою сучасного суспільства у формуванні соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у процесі їх професійної підготовки у вищих навчальних закладах та недостатньою розробленістю теоретичних і практичних засад вирішення цього завдання.

Осмислення і подолання цих суперечностей потребує теоретичного обґрунтування і практичної розробки інноваційних підходів до формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів з урахуванням особливостей і складності їх майбутньої професійної діяльності.

Виявлення вищезазначених суперечностей, актуальність, теоретична і практична значущість цієї проблеми, а також її недостатня наукова розробленість стали підставою для вибору теми дослідження – **«Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні і методичні основи соціально-педагогічної діяльності і соціально-педагогічної освіти» (РК № 0109U002310). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол №7 від 23 лютого 2010 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 25 травня 2010 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічна технологія формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукової літератури вивчити стан дослідженості проблеми формування соціально-професійної зрілості у науковій літературі.

2. Конкретизувати компоненти, критерії, показники та рівні сформованості соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

3. На основі розробленого діагностичного інструментарію визначити стан сформованості соціально-професійної зрілості випускників спеціальності «Соціальна педагогіка» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр.

4. Змоделювати процес формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

5. Розробити педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів і здійснити її експериментальну перевірку.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**, зокрема:

теоретичні: аналіз та узагальнення теоретичних підходів і положень дослідників у галузі філософії, соціології, педагогіки, психології, соціальної педагогіки до вивчення проблеми соціально-професійної зрілості особистості, її структурних компонентів та критеріальних характеристик; аналіз досвіду формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах з використанням аналізу, синтезу, систематизації; моделювання для створення моделі та розробки технології досліджуваного процесу; *емпіричні*: спостереження, анкетування, тестування, бесіди, прогностичні методи (експертних оцінок, самооцінювання, узагальнення незалежних характеристик, шкалування, ранжування тощо), педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) для перевірки ефективності педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів та *методи математичної статистики* для обробки й інтерпретації результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Хмельницького національного університету протягом 2009-2013 рр. До участі у констатувальному і формувальному етапах дослідження було залучено 130 випускників спеціальності «Соціальна педагогіка» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, 339 студентів I– IV курсів спеціальності «Соціальна педагогіка» (165 осіб – контрольна група та 174 особи – експериментальна), 38 викладачів вищих навчальних закладів та 35 соціальних педагогів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *обґрунтовано* модель формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у процесі їх професійної підготовки у вищому навчальному закладі, що передбачає взаємодію таких етапів: цільового, що визначається вимогами суспільства до особистості

соціального педагога та функціонально-рольовим репертуаром його професійної діяльності й окреслює мету, завдання, концептуальні підходи, принципи; процесуально-змістового, що зумовлюється загальнодержавним стандартом професійної підготовки, освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця й розкриває компоненти, змістову і процесуальну складові формування соціально-професійної зрілості; діагностично-корекційного, що характеризує критерії, показники, рівні та результат досліджуваного процесу;

– *розроблено й експериментально перевірено педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів, яка передбачає реалізацію таких базових етапів: організаційно-цільового, спрямованого на визначення мети, конкретизацію завдань, принципів, суб'єктів, об'єктів досліджуваного процесу і в часовому вимірі охоплює 1 семестр; процесуально-змістового (2-7 семестри), що охоплює змістову (теми, модулі навчальних дисциплін, дистанційний курс, тренінг) і процесуальну складові (форми, методи, засоби) та діагностично-корекційного (8 семестр), спрямованого на діагностику і корекцію досліджуваного процесу.*

Конкретизовано компоненти, критерії, показники і рівні соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

Подальшого розвитку набули наукові уявлення про принципи формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці й апробації: педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів; навчально-методичного комплексу до дистанційного курсу «Соціально-професійна зрілість соціальних педагогів» (програма курсу, плани лекційних, семінарських та практичних занять, завдання для самостійної роботи, тематика індивідуально-дослідних завдань, методичні рекомендації щодо їх виконання); «Тренінгу актуалізації соціально-професійної зрілості»; окремих тем і змістових модулів до навчальних дисциплін «Соціальна педагогіка», «Соціальна психологія», «Етика соціально-педагогічної діяльності» та «Технології соціально-педагогічної роботи». Розроблено авторський інструментарій діагностики сформованості соціально-професійної зрілості: питальники, анкети самооцінки, діагностичні картки, тестові завдання, проблемні ситуації.

Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у вищих навчальних закладах, у системі післядипломної освіти соціальних педагогів, при розробці навчальних посібників та методичних рекомендацій.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка №25/844 від 04.07.2013 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №01-08/06-01/914 від 26.06.2013 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира Гнатюка (довідка №597-33/03 від 30.04.2013 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 47/04 від 25.04.2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні результати дослідження було представлено на науково-практичних конференціях та семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2009); «Вища школа: національні пріоритети і європейські орієнтири» (Черкаси, 2010); «Практична соціальна робота і підготовка фахівців соціальної сфери» (Ужгород, 2010); «Актуальні проблеми соціальної роботи і підготовки фахівців: розвиток волонтерського руху в Україні та за рубежом» (Ужгород, 2012); «Педагогика и жизнь» (Москва, 2012); *всеукраїнських* – «Психолого-педагогічні аспекти соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства» (Вінниця, 2009); «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації» (Хмельницький, 2010; 2011); «Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування: зміст, форми та методи підготовки» (Хмельницький, 2010); «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем» (Хмельницький, 2011); «Підготовка молоді до сімейного життя: проблеми і перспективи» (Івано-Франківськ, 2011); «Актуальні проблеми підготовки соціальних педагогів у третьому тисячолітті» (Запоріжжя, 2011); «Роль та місце психолого-педагогічної підготовки в професійному розвитку та становленні особистості сучасного фахівця в умовах євроінтеграції» (Хмельницький, 2012); «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Хмельницький, 2012); міжнародному семінарі – «Вища професійна підготовка майбутніх фахівців: вимоги євроінтеграції» (Ялта, 2011); всеукраїнському семінарі – «Правова освіта перед викликами сучасності» (Київ, 2011); регіональному семінарі – «Проблеми конструювання та застосування засобів оцінювання успішності студента» (Тернопіль, 2012).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено у 23 (всі одноосібні) публікаціях, серед яких 9 наукових статей у фахових виданнях України; 1 – у зарубіжному періодичному виданні; 1 – у збірнику наукових праць; 12 – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 16 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 297 сторінок, з них 187 – основного тексту. Список використаних джерел налічує 321 найменувань, із них – 13 іноземною мовою. Роботу ілюстровано 24 таблицями та 25 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, зв'язок з науковими темами, програмами, охарактеризовано стан розробленості проблеми у науковій літературі та практиці;

визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження; охарактеризовано експериментальну базу; обґрунтовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про впровадження та апробацію результатів дослідження; подано відомості про структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – **«Теоретичний аналіз проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів»** – здійснено теоретико-методологічне обґрунтування базових понять дослідження та сутності феномена «соціально-професійна зрілість особистості» в сучасних наукових дослідженнях; здійснено аналіз сучасного стану дослідженості проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів; визначено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості соціально-професійної зрілості; здійснено аналіз стану сформованості соціально-професійної зрілості випускників спеціальності «Соціальна педагогіка».

Логіко-теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми формування зрілості майбутніх фахівців, узагальнення його результатів засвідчує існування різних підходів до розкриття феномена зрілості в цілому та соціально-професійної зрілості, зокрема. В узагальненому контексті *зрілість* трактується як стан особистості, що характеризується взаємозалежністю елементів соціальної системи й ефективністю її функціонування; як складна система функціонування особистості, що слугує показником її цілісності, організованості, є важливим фактором її подальшого розвитку (А. Ананьєв, Ю. Бардін, Л. Коган, Р. Хмелюк).

На основі узагальнення праць науковців з досліджуваної проблеми встановлено, що досягнення особистістю певного рубежу соціально-професійної зрілості доцільно розглядати в контексті особистісної, соціальної, академічної та професійної зрілості. З'ясовано, що *соціальна зрілість* трактується дослідниками як стан розвитку особистості, який відображає рівень сформованості соціально важливих якостей і забезпечує готовність до здійснення суспільно-значущої діяльності (О. Каменєва, В. Радул та ін.); *особистісна зрілість* – як період онтогенезу, що характеризується єдністю особистісних якостей і ціннісних орієнтацій особистості, її самовизначеністю (Р. Вайнола, Г. Кравець, О. Темрук та ін.); *академічна зрілість* – як інтегральне утворення, що характеризується інтенсивністю розумового розвитку, формуванням вмій і навичок творчого втілення знань (С. Кривих, Т. Страва та ін.); *професійна зрілість* – як інтегративна якість особистості, що характеризує її усвідомлене ставлення до професії і до свого місця в ній (Є. Андрієнко, А. Реан та ін.).

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних учених засвідчив про відсутність єдиних підходів щодо визначення соціально-професійної зрілості, яка трактується як: новоутворення у структурі особистості, що характеризує її соціально-професійну сутність і проявляється у спроможності робити свідомий і обґрунтований вибір щодо дій, визначених службово-професійним обов'язком

(Г. Яворська); якість розвитку особистості, вершина акме соціально-професійного розвитку (О. Ганджа).

Зазначені вище твердження покладено в основу авторського визначення поняття «соціально-професійної зрілості» майбутнього соціального педагога, яке трактується нами як інтегративна якість особистості, що відображає її особистісну, соціальну, академічну та професійну зрілість і проявляється в сформованості загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій, володінні професійними знаннями, вміннями і навичками, що визначають її готовність до здійснення професійної діяльності й здатність нести відповідальність за її результати.

На основі системного підходу соціально-професійну зрілість майбутніх соціальних педагогів схарактеризовано як складне інтегративне утворення, що передбачає діалектичну взаємодію таких компонентів: *мотиваційного, ціннісного, гностичного й діяльнісного*. З урахуванням виокремлених компонентів розкрито критерії (мотиваційно-цільовий, ціннісно-орієнтувальний, когнітивно-пізнавальний і діялісно-практичний); показники (сформованість мотивації до соціально-педагогічної діяльності; сформованість загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій; рівень володіння знаннями, визначеними освітньо-професійною програмою професійної підготовки; готовність до виконання професійних функцій) та рівні сформованості соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів (достатній, базовий, елементарний).

Конкретизація та характеристика компонентів, критеріїв і показників дозволили розробити авторський інструментарій діагностики стану сформованості соціально-професійної зрілості соціальних педагогів. На основі аналізу результатів констатувального зрізу з'ясовано, що із 130 респондентів (випускників спеціальності «Соціальна педагогіка» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр), які були залучені на цьому етапі дослідження, достатній рівень сформованості соціально-професійної зрілості проявили тільки 38,5 %, базовий – 37,7 %, елементарний – 23,8 % студентів.

Зроблені в результаті теоретичного і практичного аналізу досліджуваної проблеми узагальнення слугували головними орієнтирами в проєктивній розробці моделі і технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ.

У другому розділі – **«Обґрунтування та реалізація педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості студентів спеціальності «Соціальна педагогіка»** – розроблено модель формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр; обґрунтовано та експериментально перевірено технологію формування їх соціально-професійної зрілості; здійснено аналіз та інтерпретацію результатів дослідно-експериментальної роботи.

У процесі дослідження розроблено *модель* формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів (рис.1), що передбачає реалізацію таких основних етапів:

Концептуальні підходи: системний, гуманістичний, акмеологічний, діяльнісний, професійно-компетентісний

Педагогічні умови: усвідомлене мотиваційне ставлення майбутніх фахівців до формування СПЗ; соціально-професійне спрямування навчально-виховного процесу; використання потенціалу інтелектуально-виховного середовища ВНЗ; педагогічний супровід формування СПЗ

Рисунок 1. **Модель формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів**
 Умовні позначення: СПЗ– соціально-професійна зрілість.

цільового, що визначається вимогами суспільства до особистості соціального педагога та функціонально-рольовим репертуаром його професійної діяльності й окреслює мету, завдання, концептуальні підходи, принципи; *процесуально-змістового*, що зумовлюється особливостями, провідними напрямками соціально-педагогічної діяльності, загальнодержавним стандартом, освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця і розкриває компоненти, змістову і процесуальну складові формування соціально-професійної зрілості; *діагностично-корекційного*, що характеризує критерії, показники, рівні та результат (сформованість соціально-професійної зрілості бакалаврів спеціальності «Соціальна педагогіка»).

У процесі дослідження розроблено й експериментально перевірено педагогічну технологію, яку трактуємо як спосіб системної побудови і системного використання змісту, форм, методів, засобів (змістово-процесуальне забезпечення) для досягнення мети. Дослідно-експериментальна робота передбачала реалізацію таких етапів педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів: *організаційно-цільового* (1 семестр); *процесуально-змістового* (2-7 семестри) та *діагностично-корекційного* (8 семестр).

Організаційно-цільовий етап передбачає визначення мети, завдань, концептуальних підходів, принципів, суб'єктів (професорсько-викладацький склад ВНЗ, працівники соціальних і соціально-педагогічних закладів і установ), об'єктів (студенти спеціальності «Соціальна педагогіка» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр).

Процесуально-змістовий етап підпорядкований реалізації процесу формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у процесі їх теоретичної і практичної підготовки, позааудиторної діяльності та самостійної роботи. У процесі дослідження на основі здійсненого контент-аналізу змісту навчальних програм предметів циклів гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової, професійної та практичної підготовки бакалаврів спеціальності «Соціальна педагогіка» удосконалено змістову й процесуальну складові формування соціально-професійної зрілості. З цією метою в межах нормативних дисциплін «Соціальна педагогіка» та «Соціальна психологія» розроблено теми «Зрілість як цілісний феномен соціального та професійного становлення особистості соціального педагога» та «Соціально-професійна зрілість як інтегративна характеристика особистості».

Під час вивчення нормативної дисципліни «Етика соціально-педагогічної діяльності» розроблено й упроваджено змістовий модуль «Формування ціннісних орієнтацій майбутніх соціальних педагогів»; студентам IV курсу запропоновано вивчення змістового модуля «Технології формування соціально-професійної зрілості» в межах нормативної дисципліни «Технології соціально-педагогічної роботи». Для більш ефективного формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів розроблено й упроваджено навчальну

дисципліну «Тренінг актуалізації соціально-професійної зрілості» і дистанційний курс «Соціально-професійна зрілість соціальних педагогів».

Процесуальна складова формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів передбачала упровадження в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів відповідних *форм* (тематичні, проблемні, діалогові, інтерактивні лекції, інтегровані семінари, тренінги, прес-конференції, відео-конференції, круглі столи, вікторини, конкурси, навчальні проекти, тематичні тижні, зустрічі, консультування); *методів* (ситуативного морального вибору, аналізу ситуацій, рольові, педагогічні та імітаційні ігри, моделювання, робота в команді, робота в групах аналізу практики, метод проектів, портфоліо, кейс-метод, рефлексивні щоденники-звіти) та *засобів навчання* (мережа Інтернет, e-mail, ресурсні центри, електронні бібліотеки, електронні версії курсів з використанням платформи Moodle, мультимедійні технології, mms, skype, блоги, відео-чати для обміну повідомленнями та організації відеоконференцій).

Практично-діяльнісна складова формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів здійснювалася у процесі їх неперервної практичної підготовки. Програми практик доповнені такими завданнями: *професійно-орієнтованої* (розробити програму особистісного соціально-професійного зростання); *соціально-педагогічної* (розробити пам'ятку формування соціальної зрілості для школярів/студентів); *соціально-виховної* (розробити для студентів тренінг актуалізації соціально-професійної зрілості); *корекційно-реабілітаційної* (здійснити діагностику стану соціально-професійної зрілості студентів першого курсу; допомогти розробити їм програму особистісного соціально-професійного зростання).

У процесі формувального експерименту значну увагу було приділено активізації і спрямуванню самостійної роботи студентів, роботи у проблемних групах, наукових товариствах, інформаційних та ресурсних центрах. Майбутні соціальні педагоги виконували завдання самостійної роботи (розробка програм самовиховання, самоосвіти, формування соціально-професійної зрілості, аналіз методик діагностики, виконання індивідуальних навчально-дослідних і пошуково-творчих завдань з окресленої проблеми). У межах нормативних дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Соціальна педагогіка» розроблено тематику письмових есе та індивідуальних навчально-дослідних завдань: «Професійний портрет соціального педагога», «Професійне самовизначення як прояв соціальної зрілості особистості», «Чинники формування соціально-професійної зрілості» та інші. До орієнтовної тематики курсових робіт із соціально-педагогічних дисциплін запропоновано внести перелік тем, пов'язаних з проблемою формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів, а саме: «Загальнолюдські цінності як детермінанта професійної діяльності соціального педагога», «Соціально-професійна зрілість як інтегративна характеристика особистості майбутнього соціального педагога», «Загальнолюдські

ціннісні орієнтації особистості як передумова формування соціально-професійної зрілості» та інші.

У процесі дослідно-експериментальної роботи значну увагу було приділено організації позааудиторної роботи зі студентами, спрямованої на формування їх соціально-професійної зрілості: тематичних тижнів «Моя професійна кар'єра», «Моє професійне майбутнє», конкурсів, конференцій, дискусій. У розділі розкрито досвід розробки й упровадження студентами проєктів: «Повір у себе», «Зроби світ кращим», «Життєвий успіх»; акцій «Будуй своє майбутнє сьогодні», «Ні! Наркотичному дурману!», «Знання заради допомоги», «Всесвітній день боротьби зі СНІДом», «Зупинимо туберкульоз разом», «Куріння тихо спалює тебе», «Спорт у твоєму житті», «Даруймо тепло доброти», в рамках яких студенти розробляли лекції, бесіди, виступи, театралізовані дійства, міні-вистави, з якими виступали перед студентами ВНЗ і школярами загальноосвітніх навчальних закладів; флешмобів: «Кожен має право вибору», «Твоє майбутнє залежить від твого вибору сьогодні» та інші.

Спираючись на аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи, визначено педагогічні умови, що сприяють успішній реалізації технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів: усвідомлене мотиваційне ставлення майбутніх соціальних педагогів до формування соціально-професійної зрілості; соціально-професійне спрямування навчально-виховного процесу; використання потенціалу інтелектуально-виховного середовища вищого навчального закладу; педагогічний супровід процесу формування соціально-професійної зрілості.

Суть *діагностично-корекційного* етапу полягає в узагальненні, систематизації та корекції розробленої педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів, аналізі динаміки сформованості досліджуваного феномена.

За результатами дослідно-експериментальної роботи ефективність впровадження педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів визначалася за допомогою повторного використання авторського інструментарію діагностики її сформованості. Згідно результатів дослідно-експериментальної роботи, в експериментальній групі (ЕГ) чисельність студентів, які проявили достатній рівень сформованості соціально-професійної зрілості, зросла на 33,67% (з 30,18% до 63,85%); у контрольній групі динаміка носила менш виражений характер і, відповідно, становила 22,05% (з 30,45% до 52,50%). Позитивним результатом формувального експерименту є зменшення чисельності студентів, які проявили елементарний (на 13,64% у ЕГ; на 7,10% у КГ) рівень сформованості соціально-професійної зрілості.

Динаміка рівнів сформованості соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у контрольній та експериментальній групах, (%)

Рівні	На початку експерименту		Після завершення експерименту		Різниця між показниками, (%)	
	ЕГ (174 особи)	КГ (165 осіб)	ЕГ (148 осіб)	КГ (144 особи)	ЕГ	КГ
Достатній	30,18	30,45	63,85	52,50	+33,67	+22,05
Базовий	48,75	48,35	28,72	33,40	- 20,03	- 14,95
Елементарний	21,07	21,2	7,43	14,10	-13,64	-7,10

Таким чином, порівняльний аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи свідчить про наявність істотних розходжень між контрольною й експериментальною групами в динаміці рівнів сформованості соціально-професійної зрілості у студентів-майбутніх соціальних педагогів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове вирішення проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах, що знайшло своє відображення у моделюванні, розробці й реалізації педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів, виявленні педагогічних умов ефективного її функціонування.

Результати теоретичного й експериментального дослідження засвідчили досягнення поставленої мети і розв'язання завдань та дали підстави для формулювання таких *висновків*:

1. Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних учених свідчить про існування різних підходів до розкриття феномена зрілості в цілому та соціально-професійної зрілості, зокрема. З'ясовано, що в узагальненому контексті *зрілість* трактується як складна система функціонування особистості, що слугує показником її цілісності, організованості, є важливим фактором її подальшого розвитку. Соціально-професійна зрілість визначається як якість розвитку особистості, вершина акме соціально-професійного розвитку, як новоутворення у структурі особистості, що характеризує її соціально-професійну сутність і проявляється у спроможності робити свідомий і обґрунтований вибір щодо професійних дій.

На основі узагальнення праць науковців з досліджуваної проблеми, встановлено, що досягнення особистістю певного рубежу соціально-професійної зрілості доцільно розглядати в контексті особистісної, соціальної, академічної та професійної зрілості. На підставі опрацьованих

наукових досліджень провідних учених уточнено суть цих основних базових понять та розкрито взаємозв'язки між ними.

Запропоновано авторське визначення поняття «соціально-професійна зрілість» майбутніх соціальних педагогів, яке трактується як інтегративна якість особистості, що відображає її особистісну, соціальну, академічну та професійну зрілість і проявляється в сформованості загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій, володінні професійними знаннями, вміннями і навичками, що визначають її готовність до здійснення професійної діяльності й здатність нести відповідальність за її результати.

2. В основу сутнісних характеристик процесу формування соціально-професійної зрілості покладено основні структурно-функціональні компоненти (мотиваційний, ціннісний, гностичний та діяльнісний); критерії (мотиваційно-цільовий, ціннісно-орієнтувальний, когнітивно-пізнавальний та діяльнісно-практичний) та показники їх сформованості (сформованість мотивації до соціально-педагогічної діяльності; сформованість загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій; володіння професійними знаннями, визначеними освітньо-професійною програмою професійної підготовки; готовність до виконання професійних функцій) та рівні (достатній, базовий та елементарний) сформованості досліджуваного феномена. На основі розробленого діагностичного інструментарію визначено стан сформованості соціально-професійної зрілості випускників спеціальності «Соціальна педагогіка» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр. Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що тільки 38,5 % студентів проявили достатній рівень сформованості соціально-професійної зрілості, 37,7 % – базовий і 23,8 % – елементарний.

3. Обґрунтовано модель формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у процесі їх професійної підготовки у вищому навчальному закладі, що передбачає взаємодію таких етапів: цільового, що визначається вимогами суспільства до особистості соціального педагога та функціонально-рольовим репертуаром його професійної діяльності й окреслює мету, завдання, концептуальні підходи, принципи; процесуально-змістового, що зумовлюється загальнодержавним стандартом професійної підготовки бакалаврів, освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця й розкриває компоненти, змістову і процесуальну складові формування соціально-професійної зрілості; діагностично-корекційного, що характеризує критерії, показники, рівні та результат досліджуваного процесу.

4. Відповідно до авторської методики в процесі дослідження на основі теоретичних і практичних напрацювань щодо суті й особливостей формування соціально-професійної зрілості і результатів констатувального зрізу розроблено й експериментально реалізовано педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах, яка передбачала реалізацію таких базових її етапів: організаційно-цільового, що спрямований на визначення мети, конкретизацію завдань, принципів, суб'єктів, об'єктів

досліджуваного процесу і в часовому вимірі охоплює 1 семестр; процесуально-змістового, що передбачає реалізацію змісту, форм, методів, засобів (2-7 семестри) та діагностично-корекційного, що спрямований на діагностику і корекцію досліджуваного процесу (8 семестр).

У процесі реалізації технології розроблено і впроваджено змістово-технологічне забезпечення досліджуваного процесу, яке передбачає комплексне поєднання теоретичної (розроблені теми «Зрілість як цілісний феномен соціального та професійного становлення особистості соціального педагога» та «Соціально-професійна зрілість як інтегративна характеристика особистості» з навчальних дисциплін «Соціальна педагогіка» і «Соціальна психологія»; змістові модулі «Формування ціннісних орієнтацій майбутніх соціальних педагогів» і «Технології формування соціально-професійної зрілості» з навчальних дисциплін «Етика соціально-педагогічної діяльності» і «Технології соціально-педагогічної роботи»; навчальна дисципліна «Тренінг актуалізації соціально-професійної зрілості», дистанційний курс «Соціально-професійна зрілість соціальних педагогів»), практичної підготовки (удосконалено завдання з професійно-орієнтованої, соціально-педагогічної, соціально-виховної та корекційно-реабілітаційної практик), позааудиторної і самостійної роботи з використанням різноманітних форм (тематичні, проблемні, діалогові, інтерактивні лекції, інтегровані семінари, тренінги, прес-конференції, відео-конференції, круглі столи, вікторини, конкурси, навчальні проекти, тематичні тижні, зустрічі, консультування), методів (ситуативного морального вибору, аналізу ситуацій, рольові, педагогічні та імітаційні ігри, моделювання, робота в команді, робота в групах аналізу практики, метод проектів, кейс-метод, портфоліо, рефлексивні щоденники-звіти) та засобів навчання (мережа Інтернет, e-mail, ресурсні центри, електронні бібліотеки, електронні версії курсів з використанням платформи Moodle, мультимедійні технології, mms, skype, блоги, відео-чати для обміну повідомленнями та організації відеоконференцій).

5. Обґрунтовано педагогічні умови, що визначають успішність технологічного забезпечення процесу формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах (усвідомлене мотиваційне ставлення майбутніх соціальних педагогів до формування соціально-професійної зрілості; соціально-професійне спрямування навчально-виховного процесу; використання потенціалу інтелектуально-виховного середовища вищого навчального закладу; педагогічний супровід процесу формування соціально-професійної зрілості).

6. Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили позитивну динаміку показників досліджуваного феномена. Відзначено наявність істотної відмінності в рівнях сформованості соціально-професійної зрілості студентів експериментальних і контрольних груп. Чисельність студентів експериментальної групи з достатнім рівнем сформованості соціально-професійної зрілості збільшилася на 33,67%; зменшилася кількість респондентів з базовим (на 20, 03%) та елементарним (на 13,64%) рівнями сформованості соціально-професійної зрілості.

Подальшої розробки в окресленій науковій площині потребують: вивчення зарубіжного досвіду формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів/соціальних працівників; розробка інноваційних технологій удосконалення соціально-професійної зрілості соціальних педагогів у системі неперервної освіти; особливості формування соціально-професійної зрілості магістрантів спеціальності «Соціальна педагогіка».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Хмурина Т. О. Соціально-педагогічні аспекти соціального самовизначення / Т. О. Хмурина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2009. – Вип. 16-17 (17). – С. 199–201.
2. Хмурина Т. О. Чинники, що сприяють формуванню соціальної зрілості / Т. О. Хмурина // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.] – Київ – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. – Вип. 21. – С. 204–208.
3. Хмурина Т. О. Інноваційні технології розвитку відповідальності у майбутніх педагогів / Т. О. Хмурина // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи. Збірник наукових праць. Частина I. / за ред. Н. Г. Ничкало. – Львів : ЛДУ БЖД, 2009. – С. 116-119.
4. Хмурина Т. О. Професійний розвиток майбутнього соціального педагога та його значення у формуванні соціально-професійної зрілості / Т. О. Хмурина // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки» / гол. ред. А. І. Кузьмінський – Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2010. – Випуск 181. Частина III. – С. 104–108.
5. Хмурина Т. О. Визначення специфіки соціально-педагогічної діяльності / Т. О. Хмурина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2011. – Вип. 20. – С. 168–170.
6. Хмурина Т. О. Компонентно-структурний аналіз соціальної зрілості у студентів – майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород: УНУ, 2011. – Вип. 21. – С. 205–207.
7. Хмурина Т. О. Аналіз особливостей професійної діяльності соціального педагога / Т. О. Хмурина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія

«Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2011. – Вип. 22. – С. 180–181.

8. Хмурина Т. О. Наукові аспекти аналізу сутнісних характеристик соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових праць. Педагогічні науки / гол. ред. Г. В. Локарева. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – № 3 (16). – С. 174–179.

9. Хмурина Т. О. Особливості формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / [редкол. : М. Є. Чайковський (голова) та ін.]. – Хмельницький : ХІСТ, 2012. – № 6. – С. 169–172.

10. Хмурина Т. О. Суть і значення системного підходу у процесі формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. – Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – Вип. 30. – С. 480–484.

11. Хмурина Т. А. Реализация прогрессивных идей зарубежного опыта социального и социально-педагогического образования в образовательном пространстве Украины / Т. А. Хмурина // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук // Ежемесячный научный журнал. – Москва : «Литера», 2013. – № 10 (57). Ч. II. – С. 226–230.

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Хмурина Т. О. Суспільна активність як компонент професійної зрілості майбутнього соціального педагога / Т. О. Хмурина // Психолог-педагогічні аспекти соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Вінниця, 21-22 травня 2009 р.) / за ред. М. І. Томчука. – Вінниця : ВОІПОП, 2009. – С. 184–188.

13. Хмурина Т. О. Сучасний стан проблеми «соціальна зрілість» у сучасних наукових дослідженнях / Т. О. Хмурина // Підготовка соціальних працівників до роботи з дітьми групи «ризик» : матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 4 жовтня 2008 р.) / за ред. І. В. Козубовської. – Ужгород, 2009. – С. 87–90.

14. Хмурина Т. О. Аналіз наукових підходів до визначення критеріальних характеристик соціальної зрілості / Т. О. Хмурина // Практична соціальна робота і підготовка фахівців соціальної сфери : матеріали доповідей та повідомлень Міжнародного науково-практичного семінару, (Ужгород, 17-18 вересня 2010 р.) / за ред. І. В. Козубовської. – Ужгород, 2010. – С. 114–117.

15. Хмурина Т. О. Формування соціально-професійної зрілості як невід'ємна складова професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування : зміст, форми та методи підготовки : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Хмельницький, 14-15 травня 2010 р.) / гол. ред. О. А. Каденко. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – С. 141–143.

16. Хмурина Т. О. Специфіка характеристики соціально-професійної зрілості соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : III Всеукраїнська науково-практична конференція. Серія «Психолого-педагогічні й філологічні науки» (Хмельницький, 19 листопада 2010 року) / Державна прикордонна служба України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2010. – С. 215-216.

17. Хмурина Т. О. Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 22 квітня 2010 р.) / [редкол. : М. Є. Чайковський (голова) та ін.]. – Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2010. – С. 225-228.

18. Хмурина Т. О. Аналіз структурних компонентів соціально-професійної зрілості / Т. О. Хмурина // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 22-23 квітня 2011 року) / гол. ред. О. А. Каденко. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – С. 233–234.

19. Хмурина Т. О. Теоретичний аналіз сутнісних характеристик соціальної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 квітня 2011 р.) / [редкол. : М. Є. Чайковський (голова) та ін.]. – Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2011. – С. 241-243.

20. Хмурина Т. О. Умови ефективного формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Роль та місце психолого-педагогічної підготовки в професійному розвитку та становленні особистості сучасного фахівця в умовах євроінтеграції : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Хмельницький, 19-20 квітня 2012 року) / гол. ред. О. А. Каденко. – Хмельницький : ХНУ, 2012. – С. 183–185.

21. Хмурина Т. О. Критерії та показники соціально-професійної зрілості майбутнього соціального педагога / Т. О. Хмурина // Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної

сфери : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 15 листопада 2012 р.) / [редкол. : М. Є. Чайковський (голова) та ін.]. – Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2012. – С. 273-276.

22. Хмурина Т. О. Системний підхід як методологічна основа дослідження проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Проблеми конструювання та застосування засобів оцінювання успішності студента // Матеріали регіонального науково-практичного семінару (Тернопіль, 15-16 травня 2012 р.) / за заг. ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 71-77.

23. Хмурина Т. О. Анализ структурных компонентов социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов / Т. О. Хмурина // Педагогика и жизнь : материалы международной научной конференции (Воронеж, 22-23 ноября 2012 р.) / под общей ред. проф. О. И. Кирикова. – Выпуск 19. – Москва : Наука: информ; Воронеж: ВГПУ, 2012. – С. 106-112.

АНОТАЦІЇ

Хмурина Т.О. Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2014.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове вирішення проблеми формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

Обґрунтовано модель, розроблено й експериментально впроваджено педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів, яка охоплює такі етапи: організаційно-цільовий, що передбачає визначення мети, завдань, концептуальних підходів, принципів, суб'єктів, об'єктів; процесуально-змістовий – реалізацію змістово-технологічного забезпечення та діагностично-корекційного – визначення діагностичного інструментарію, діагностику і корекцію досліджуваного процесу.

У процесі реалізації технології розроблено і впроваджено змістово-технологічне забезпечення досліджуваного процесу (теми, змістові модулі, навчальну дисципліну «Тренінг актуалізації соціально-професійної зрілості», дистанційний курс «Соціально-професійна зрілість соціальних педагогів», форми й методи навчальної, позааудиторної і самостійної роботи; удосконалені завдання з неперервної практичної підготовки).

Ключові слова: соціальний педагог, соціально-педагогічна діяльність, професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів, соціально-професійна зрілість, модель, педагогічна технологія, змістово-технологічне забезпечення, педагогічні умови.

Хмуринская Т. А. Формирование социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов в высших учебных заведениях. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2014.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и научное решение проблемы формирования социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов в высших учебных заведениях.

Обосновано сущность «социально-профессиональной зрелости» будущих социальных педагогов как интегративного качества личности, которая отображает ее личностную, социальную, академическую и профессиональную зрелость и проявляется в сформированности общецивилизационных ценностных ориентаций, овладении профессиональными знаниями, умениями и навыками, готовности к реализации профессиональной деятельности и способности нести ответственность за ее результаты.

Определены основные структурно-функциональные компоненты (мотивационный, ценностный, гностический и деятельностный); критерии (мотивационно-целевой, ценностно-ориентирующий, когнитивно-познавательный и деятельностно-практический), показатели их формирования, уровни (достаточный, базовый, элементарный) формирования исследуемого феномена.

Разработана модель формирования социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов в процессе их профессиональной подготовки в высших учебных заведениях, которая предполагает взаимодействие таких этапов: целевого (цель, задачи, концептуальные подходы, принципы), процессуально-содержательного (компоненты, содержательная и процессуальная составные), диагностически-коррекционного (критерии, показатели, уровни и результат исследуемого процесса).

Разработано и экспериментально проверено педагогическую технологию формирования социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов, которая предвидит реализацию таких этапов: организационно-целевого (1 семестр), процессуально-содержательного, который предвидит реализацию содержания, форм, методов, средств (2-7 семестры) и диагностически-коррекционного, направленного на диагностику и коррекцию исследуемого процесса (8 семестр).

Обосновано и внедрено содержательно-технологическое обеспечение исследуемого процесса, которое предполагает комплексное сочетание теоретической (разработаны «Тренинг

актуализации социально-профессиональной зрелости», дистанционный курс, отдельные темы и содержательные модули учебных дисциплин) и практической подготовки (программы и задания практик), внеаудиторной и самостоятельной работы с использованием разнообразных форм (тематические, проблемные, диалоговые, интерактивные лекции, интегрированные семинары, тренинги, пресс-конференции, видеоконференции, круглые столы, тематические недели и встречи, конкурсы студенческих работ), методов (убеждения, дискуссии, диспуты, ситуативного морального выбора, анализа ситуаций, ролевые, педагогические и имитационные игры, моделирования, работа в команде, работа в группах анализа практики, учебные проекты, кейс-метод, рефлексивные дневники-отчеты, портфолио) и средств обучения (e-mail, ресурсные центры, электронные библиотеки, электронные версии курсов с использованием платформы Moodle, мультимедийные технологии, видео-чаты для обмена сообщениями и организации видеоконференций, mms, skype, блоги).

Осуществлена экспериментальная проверка педагогической технологии формирования социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: социальный педагог, социально-педагогическая деятельность, профессиональная подготовка будущих социальных педагогов, социально-профессиональная зрелость, модель, педагогическая технология, содержательно-профессиональное обеспечение, педагогические условия.

Hmurynska T. O. The formation of social and professional maturity of the future social teachers in higher education. – Manuscript.

Thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical sciences, specialty 13.00.04. – Theory and methods of professional education. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ternopil, 2014.

The theoretical generalization and scientific solution of the problem of creating social and professional maturity of future social teachers in higher education was justified.

The model of social and professional maturity of future social teachers was developed; the pedagogical technology of social and professional maturity of future social teachers, which includes the following steps: organizational and aimed, which identifies goals, objectives, conceptual approaches, subjects, objects; procedural and semantic – the realization of content and technology support; diagnostic and remedial – the defining of diagnostic tools diagnosis and correction process under study, was experimentally implemented.

During the implementation of the technology content and technology supplement was developed and implemented in the researching process (topics, content modules, learning discipline “Training mainstreaming of

social and professional maturity”, distance course “Social and professional maturity of social teachers”, forms and methods of training, extracurricular and independent work, improved task of continuous practical training).

Keywords: social teacher, social and pedagogical education, future social teachers’ professional training, social and professional maturity, model, pedagogical technology, content and technology support, pedagogical conditions.